

ЮВІЛЕЇ

«ВТІЛЕННЯ МРІЇ АБО ШЛЯХ ДО ЩАСТЯ» (до ювілею Валентини Володимирівни Барчан)

*Я вибрала Долю собі сама.
І що зі мною не станеться –
у мене жодних претензій нема
до Долі – моєї обраниці
(Ліна Костенко)*

цілеспрямованої жінки.

Валентина Володимирівна приїхала на Закарпаття з центральної України, зачарована розповідями про наш дивовижний край. Вона мріяла жити серед неповторної карпатської природи, і її мрія здійснилася. Сімнадцятирічна Валентина Опрофат у 1971 році стала студенткою філологічного факультету Ужгородського державного університету.

Закарпаття було неподібним до рідної їй Черкащини, колоритні діалекти, присутність представників інших етносів відкрили для Валентини Володимирівни іншу, своєрідну гілку української культури. Завдяки своїй комунікабельності, допитливості, наполегливості дівчина завоювала симпатії однокурсників, брала активну участь у студентському житті, знайшла багато друзів і відкрила для себе перші закони дорослого життя, опанувала їх і почала вибудовувати навколо себе ту реальність, якої прагнула. Завдяки своєму оптимізму й самодисципліні Валентина Володимирівна зуміла успішно поєднати декілька соціальних ролей: талановитого науковця, викладача, дружини й матері. Після закінчення вишу вона продовжила навчання в заочній аспірантурі, у 1983 році стала асистентом кафедри української літератури, писала дисертацію й виховувала двох маленьких дітей. Не кожна жінка здатна на таку самопожертву. Хоча для Валентини Володимирівни це була якраз не самопожертва, а спосіб самовираження, самопізнання, реалізації величезного духовно-інтелектуального потенціалу, яким обдарувала її природа.

Життя кожної людини строкате й непередбачуване. Своїми думками, емоціями, бажаннями ми притягуємо до себе ті чи інші події, життєві ситуації. Цікаво з цієї точки зору подивитися на долю Валентини Володимирівни Барчан, доктора філологічних наук, професора, завідувача кафедри української літератури, успішної й

У листопаді 1987 року Валентина Барчан захистила кандидатську дисертацію «Українська проза малих форм періоду Великої Вітчизняної війни. До проблеми героїчного характеру» і отримала науковий ступінь кандидата філологічних наук. У 1989 році вона стала заступником декана філологічного факультету та доцентом кафедри української літератури. А в 1992 році – деканом рідного факультету, який очолювала протягом 11 років. Так здійснилася ще одна мрія голубоокої дівчинки про структурування свого життєвого простору, що ототожнився з простором філологічного факультету, за законами гармонії і вдосконалення. Валентина Барчан, вимоглива до себе, прагнула повної самовіддачі і від своїх колег. Вона завжди була мудрим стратегом, здатним вибудовувати далекоглядні плани, правильно окреслювати перспективи розвитку, й робила все для втілення своїх мрій у життя. Так, нею було засновано дві нові спеціальності – журналістика та словацька філологія, які зараз успішно опановує талановита молодь. А в умовах євроінтеграції співпраця з сусідньою Словаччиною у галузі науки щороку відкриває все більше перспектив для студентів. Протягом 1999-2000 років Валентина Володимирівна завідувала кафедрою журналістики, яка тепер теж робить значні успіхи завдяки тому вектору, що колись окреслила перший керівник.

Однією з передумов щастя, як писав Григорій Сковорода, є самопізнання й така праця, яка дає змогу розкритися всім талантам людини, праця, для якої вона народжена і виконання якої приносить задоволення. Валентина Володимирівна теж відкрила для себе цей закон життя, коли виголосила першу свою лекцію й спробувала себе у ролі дослідника літератури. Відтоді минуло чимало часу, лекції стали глибшими, методично ідеальними, але так само цікавими, як і колись давно. Студенти Валентини Володимирівни, слухаючи її, завжди пізнають не тільки творчу лабораторію письменника, не тільки осмислюють ідейну глибину літературних творів, вони отримують безцінні уроки патріотизму, людяності, порядності, проходять школу виховання літературою, яку ніколи не забудуть, а навіть більше – спробують себе у ролі, подібній до тієї, яку виконувала для них їх пані професор.

У 2000 році Валентина Володимирівна Барчан була обрана завідувачем кафедри української літератури. І з того моменту життя кафедри набуло іншої тональності, ставши дзеркальним відображенням світогляду свого керівника. Валентина Володимирівна завжди була тонким психологом, вона ніби інтуїтивно відчувала здібності своїх колег і обирала для них той відрізок наукової роботи, яку вони могли виконати якнайкраще. Таким чином, кафедра почала працювати, як злагоджений механізм, де кожен чітко розумів, що від нього вимагається і що він повинен зробити. Результатом такої органічної співпраці стали міжнародні та всеукраїнські конференції, часто приурочені ювілеям видатних митців Закарпаття – І.Чендея, П.Скунця, Ф.Потушняка, наукові читання, присвячені О.Рудловчак. Окремими збірниками видано матеріали усіх цих наукових заходів. Втіленням ідеї В.Барчан стало й видання колективного збірника викладачів кафедри української літератури «Українська поезія Закарпаття ХХ століття».

Валентина Барчан є автором понад 100 літературознавчих публікацій, серед яких монографії «Поетична творчість Василя Гренджі-Донського» (2004) та «Творчість Теодосія Осьмачки в контексті стильових та філософських вимірів ХХ століття» (2008). Її перу належить видання «Біля джерел: До 60-річчя кафедри української літератури УжНУ» (2004), у якому висвітлено історію кафедри від часу її створення. Вона є керівником комплексної теми «Шляхи оновлення української літератури в її історичному розвитку», над якою працює наша кафедра.

Коло наукових зацікавлень Валентини Барчан досить широке. Це переважно літературний процес періоду «розстріляного відродження» – лірика П.Тичини, Є.Плужника, В.Сосюри, М.Бажана, Є.Маланюка, проза О.Довженка, Ю.Яновського, П.Панча та інших митців. Цікаво інтерпретує дослідниця й літературу Закарпаття, зокрема спадщину В. Гренджі-Донського, О.Духновича, Ф.Потушняка. Керує кандидатськими дисертаціями, присвяченими вивченню творчості цих письменників.

Часточку своєї душі Валентина Володимирівна подарувала загадковому письменнику ХХ століття Тодосю Осьмачці. Працюючи над докторською дисертацією, дослідниця інтуїтивно намагалася увійти у простір його думок, подивитися на світ його очима, подекуди навіть відчувала містичний зв'язок з письменником, заглиблюючись у символіку та закодовану образність творів Осьмачки. Щоб зрозуміти людину, треба уваяти себе на її місці, відчувати, як вона, любити й страждати, як вона. А якщо йдеться про розуміння художнього твору, така ідентифікація з автором «життєво необхідна». Дивовижно, але Валентина Володимирівна зуміла відчути себе «медіумом», ніби увійшла у сферу колективного несвідомого й інтерпретувала складний світ Тодося Осьмачки так, як цього хотів би він сам. Пригадую її

розповіді про несподівані життєві ситуації, які ставали підказками для розуміння тих образів і мотивів, які вона прагнула досягнути. Результатом напруженої роботи над науковою темою став блискучий захист докторської дисертації в 2009 році у Львівському університеті ім. І.Франка. Валентина Володимирівна здобула науковий ступінь доктора філологічних наук, а згодом вчене звання професора кафедри української літератури.

Валентина Барчан – талановитий педагог, студенти із захопленням слухають її лекції з курсу історії української літератури першої половини ХХ століття, риторики, спецкурсів про творчість поетів празької школи, Василя Гренджі-Донського, розвиток прози 20-30-х років ХХ ст. Для глибшого вивчення згаданих дисциплін викладач розробила методичні посібники й рекомендації, які стають у нагоді студентам при підготовці до семінарів та практичних занять, сприяють підвищенню ефективності їх самостійної роботи. Молоде покоління філологів пізнає філософсько-мистецьку реальність крізь призму внутрішнього світу свого лектора й відкриває для себе безмір інтерпретаційних моделей та звичайних уроків життя, котрі в майбутньому стануть дороговказом при виборі своєї стежки до щастя.

Валентина Володимирівна бере активну участь у літературно-мистецькому та громадському житті Закарпаття: долучається до усіх заходів, що проводяться Спілкою письменників України, обласною бібліотекою та іншими організаціями, входить до складу журі конкурсів різного рівня – «Учитель року», книжкового конкурсу виставки-ярмарку «Книга-фест», обласних філологічних конкурсів та олімпіад.

Художня література – це альтернативна реальність, суб'єктивна авторська модель дійсності, в яку на мить занурюється читач, прагнучи досягнути її специфіку. Але далеко не кожному вдається потрапити у справді сакральний простір творчої уяви письменника, для цього потрібен талант, внутрішнє чуття, здібності психолога, психоаналітика, філософа. Усі ці риси притаманні Валентині Барчан, саме вони є запорукою її успішної науково-методичної праці, любові студентів, поваги колег. Колектив кафедри української літератури поважає й цінує свого керівника, котрий вправно координує роботу викладачів, дає слушні поради, акумулює нові ідеї і в такий спосіб забезпечує безперервний процес навчання та самовдосконалення кожного.

Валентина Володимирівна є зразком успішної жінки, яка зуміла втілити в життя свою мрію про щастя, значну частину якого складає її науково-педагогічна робота. Але секрет будь-якого успіху полягає в тому, що добре вдається зробити лише те, що любиш; лише гармонія думки, чуття й дії може сприяти народженню чогось справжнього, неповторного, особливого, і, власне, саме таким є життєвий шлях Валентини Барчан.

*Оксана Тиховська,
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри української літератури УжНУ*

Одержано 20.06.2014 р.